

1923-2023:

Ένας Αιώνας. { { One Century.
Μία Κοινωνία. } } One Community.

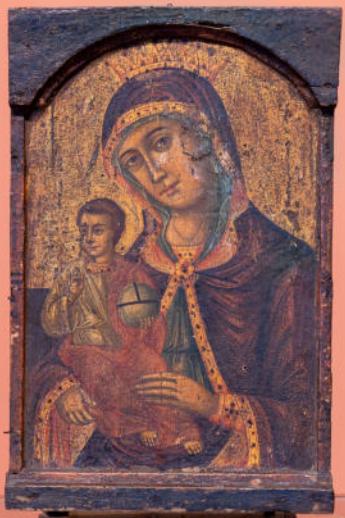
Ηράκλειο: Ο τόπος που μας ένωσε

Heraklion: The land of unity

100 χρόνια από τη Συνθήκη της Λωζάννης και την ανταλλαγή των πληθυσμών
100 years since the Lausanne Treaty and the population exchange

Τα κειμήλια από τις «Χαμένες Πατρίδες»
διηγούνται στους νέους

Artifacts from the “Lost Homelands”
narrate their own stories to young people

«Κι α σου μιλώ με παραμύθια και παραβολές
είναι γιατί τ' ακούς γλυκότερα»,
αναφέρει ο Γ. Σεφέρης στο ποίημά του «Ο τελευταίος σταθμός»

Ένας αιώνας συμπληρώθηκε από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης, που αποτέλεσε την τελευταία πράξη της τραγωδίας της Μικρασιατικής Καταστροφής. Ένας αιώνας από τότε που εκατομμύρια Έλληνες ξεριζώθηκαν από τις πατριογονικές τους εστίες, γλιτώνοντας από τη γενοκτονική βία των Νεότουρκων και του Κεμάλ (1914-1922) και αναζήτησαν τη σωτηρία τους στην Ελλάδα. Ένας αιώνας όπου οι πρόσφυγες με την εργατικότητα και την αξιοσύνη τους συνέβαλαν καθοριστικά στην ανόρθωση της πατρίδας μας κι έγιναν αναπόσπαστο και πρωτοπόρο στοιχείο της, πρωταγωνιστώντας στους αγώνες της ειρήνης αλλά και στο έπος του '40 και της Εθνικής μας Αντίστασης. Χωρίς αμφιβολία, η υποδοχή, περίθαλψη, αποκατάσταση και κοινωνική ένταξη των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής, εγχείρημα που συνδέεται αναπόσπαστα με την περίοδο της Δεύτερης Ελληνικής Δημοκρατίας (1924-1935), υπήρξε το μεγαλύτερο ειρηνικό επίτευγμα του ελληνικού κράτους τον εικοστό αιώνα.

Πώς να μιλήσεις στη νέα γενιά γι' αυτά τα γεγονότα που καθόρισαν την Ελλάδα του σήμερα, καθώς όσο μεγαλώνει η χρονική απόσταση μειώνεται η εξουκείωση με τα γεγονότα και η κατανόησή τους;

Επιλέξαμε να αφίσουμε τα κειμήλια να διηγηθούν την ιστορία τους στους νέους. Την ιστορία της εικόνας, που κυνηγημένοι Έλληνες κρύψανε σ' ένα σπηλάδι για να τη σώσουν. Των κοσμημάτων της γιαγιάς, των ασπροδούχων, του σερβίτσιου για το κέρασμα του γλυκού, όλων όσα έφεραν μαζί τους, μαζί με τις παραδόσεις και την εργατικότητά τους. Μέσα από τα ίδια τα κειμήλια αναδύεται η ιστορία που δεν διδάσκεται, που βρίσκεται πέρα από τις σελίδες των βιβλίων. Η ιστορία των προσφύγων που υποδέχθηκε το Ηράκλειο, των ανθρώπων που παρά τις δυσκολίες ρίζωσαν στην πόλη μας, δημιουργώντας μία καινούρια ζωή κι έκαναν το Ηράκλειο και την Κρήτη νέα πατρίδα τους.

Η έκθεση, στη Βασιλική του Αγίου Μάρκου και οι παραλληλες εκδηλώσεις που οργανώνει ο Δήμος Ηρακλείου με τίτλο «1923-2023: Ένας αιώνας. Μία κοινωνία. Ηράκλειο: Ο τόπος που μας ένωσε. 100 χρόνια από τη Συνθήκη της Λωζάννης και την ανταλλαγή των πληθυσμών», στόχο έχουν να έρθουν οι νέοι σε επαφή με τη νεότερη ιστορία του τόπου, να δουν και να αγγίξουν τα κειμήλια, να αποκτήσουν ακούσματα και παραστάσεις. Για να γίνουν οι νέοι μας κοινωνοί της Ιστορίας της πατρίδας μας. Για να κρατήσουμε άσβεστη τη Μνήμη και να διεκδικήσουμε ένα μέλλον ειρήνης, ελευθερίας, δικαιοσύνης και δημοκρατίας!

«And if I speak to you in fairytales and parables
It is because they have a sweeter sound»
G. Seferis, "The Last Station" (poem)»

It has been a century since the signing of the Treaty of Lausanne, the closing act of the tragedy of the Asia Minor Catastrophe. A century since millions of Greeks were uprooted from their ancestral homes, in order to escape from the Young Turks' and Mustafa Kemal's (1912-1922) murderous violence, and sought their salvation in Greece. A century during which the hard working refugees with their skills have contributed decisively to our country's recovery and become an integral part of it, having a leading role in the fights for peace, the War of '40 and our National Resistance. The reception, the care, the settlement and the integration of the refugees, during the period of the Second Hellenic Democracy, has been undoubtedly the biggest peace achievement of the Hellenic state in the 20th century.

How to talk to the younger generation about these events that defined the modern Greece, as the knowledge and the memories of them are fading over the course of time?

We chose to let the artifacts tell their own stories to the young people. The story of an icon which the hunted Greeks hid in a well, in order to save it. The story of the grandmother's jewelry, the white linen, the fondant jar, every item which they brought with them, along with their traditions. Through these artifacts revives the story that has not yet been taught, a story that lies beyond the book pages. The story of the refugees that came to Heraklion, the people who, despite all the difficulties, rooted in our town, started a new life, and made Heraklion and Crete their new home.

The exhibition at the St Mark's Basilica and all the other festivities organized by the Municipality of Heraklion under the title "1923-2023: One Century. One Community. Heraklion: The land of unity. 100 years since the Lausanne Treaty and the population exchange", aim to connect young people with the modern history of their country, to give them the opportunity to see and touch the artifacts, hear with their own ears and see with their own eyes. So that our youths become partakers of our country's History. So that we can keep the Memory alive and claim a future of peace, freedom, justice and democracy!

Δεσποινα Ι. Συγγελάκη
Αντιδήμαρχος Εθελοντισμού, Νεολαίας, Οργάνωσης
και Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Επιπτώσεων
Κατάστασης Έκτακτης Ανάγκης

Despoina I. Syggelaki
Deputy Mayor for Volunteering, Youth
& Integrated Emergency Management Planning

1923-2023:

Ένας Αιώνας. One Century.
Μία Κοινωνία. One Community.

Ηράκλειο: Ο τόπος που μας ένωσε

Heraklion: The land of unity

100 χρόνια από τη Συνθήκη της Λωζάννης και την ανταλλαγή των πληθυσμών
100 years since the Lausanne Treaty and the population exchange

Ένας αιώνας συμπληρώνεται φέτος από τη Συνθήκη της Λωζάννης το 1923 και την υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών. Η Έξοδος του Ελληνισμού από τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Ανατολική Θράκη αποτέλεσε ιστορικό ορόσημο για την Ελλάδα, αλλά και για το Ηράκλειο που υποδέχθηκε μεγάλο αριθμό προσφύγων. Ο ερχομός και η ενσωμάτωσή τους τα επόμενα χρόνια διαμόρφωσαν τη φυσιογνωμία του Ηρακλείου και τη σημερινή του ταυτότητα.

Η παρούσα έκθεση διηγείται τη διαδρομή από την ακμή στην καταστροφή και ξανά στη νέα ζωή. Μέσα από τον πλούτο των ιερών κειμηλίων, των αντικειμένων της εποχής, των εγγράφων και του αρχειακού υλικού, ξεδιπλώνεται ο κοσμοπολίτικος Ελληνισμός της μεγάλης οικουνομικής δραστηριότητας και πνευματικής άνθησης, των αδιατάραχτων παραδόσεων και της θρησκευτικής συνείδησης, αλλά και των τραγικών ανατροπών. Τόπος μνήμης και νοσταλγίας για τους εκτοπισμένους οριστικά πληθυσμούς. Ταυτόχρονα στην έκθεση παρουσιάζεται, πέρα από την απώλεια και την καταστροφή, η αποκατάσταση των προσφύγων στον εθνικό κορμό και φωτίζεται η ανατροπή της εικόνας του κατατρεγμένου πρόσφυγα και η ανάδυση της προκοπής, της υπεροφάνειας, της πλήρους ενσωμάτωσης και της προσφοράς σε πολιτισμικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.

Η γνώση της διαδρομής από τις «χαμένες πατρίδες» έως τη γόνιμη ενσωμάτωση στη «μπέρα πατρίδα» προσφέρει τη δυνατότητα στους νέους να βιώσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ελληνισμού και να κατανοήσουν τις έννοιες: Καταστροφή, Έξοδος, Ανταλλαγή, Δημιουργία. Να προβληματιστούν στο τι πράγματι έφεραν οι πρόσφυγες πέρα από τους βιαστικούς τους μπόγους και πώς κατάφεραν να διατηρήσουν τη μνήμην και την ταυτότητά τους στο νέο τόπο εγκατάστασης. Να στοχαστούν πώς η ενσωμάτωση επηρέασε τη σκέψη, την τέχνη, τον τρόπο ζωής και ποια η πολιτισμική ωδικωση που επιτεύχθηκε. Να αντιληφθούν την απώλεια του γενέθλιου τόπου ως τραυματικό γεγονός που επηρέασε την ατομική και τη συλλογική ταυτότητα της πρώτης, δεύτερης και τρίτης γενιάς προσφύγων και κυρίως να αναρωτηθούν με ποιον τρόπο οι επόμενες γενιές δε θα ξεχάσουν. Η παρούσα έκθεση επιδιώκει να είναι ένα όπλο απέναντι στη λήθη, ένας διάλογος μεταξύ παρελθόντος και παρόντος, προκειμένου να φωτιστεί το μέλλον.

This year marks 100 years since the signing of the Treaty of Lausanne and the compulsory population exchange between Greece and Turkey. The Hellenic Exodus from Asia Minor, Pontus and Eastern Thrace was a historic milestone for Greece and particularly Heraklion, which took in a large amount of refugees. Their assimilation is what gave Heraklion its contemporary identity.

The present exhibition narrates the journey from prosperity to disaster and to the beginning of a new life. The plethora of historic relics, artifacts, documents and archives unfold the cosmopolitan character of Hellenism, that of a great prosperity, spiritual growth, long-standing traditions as well as periods of tragic turmoils. A Land of memories and nostalgia for the exiled populations. At the same time the exhibition is about the path of assimilating the refugees in the Greek society and reversing the image of the downtrodden refugee to that of a fully integrated, proud person, on a cultural, financial and social level.

Knowing the journey from the “lost homelands” to the “mother Greece” offers young people the opportunity to experience the particular characteristics of Hellenism and understand the notion of: Disaster, Exodus, Exchange, Creation. Also, to ponder upon the refugees’ contribution to the cultural osmosis of the mindset, art, life style, as well as perceive the loss of the birth place as a traumatic event that affected the collective identity of three generations and mainly wonder how to make sure that the next generations will not forget. The present exhibition seeks to be a weapon against oblivion, a dialogue between the past and the present in order to illuminate the future.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

Εμμανουήλ Κουρούμαλης, Ιστορικός MSc, καθηγητής β/θμίας εκπαιδευτικών

1919

Ιανουάριος - Αύγουστος 1920: Συνδιάσκεψη ειρήνης των Παρισίων. Πολυεθνής σύνοδος για τη διαπραγμάτευση Συνθηκών ειρήνης μεταξύ Αντάντ και πτητημένων Κεντρικών Δυνάμεων.

Μάιος: Απόβαση του Ελληνικού Στρατού στη Σμύρνη σε εφαρμογή της Συνθήκης του Μούδρου (1918). Επιστροφή των διωχθέντων Ελλήνων του 1914. Απόβαση του Μουσταφά Κεμάλ στη Σαμψούντα του Πόντου, συσπείρωση του κεμαλικού κινήματος με βασική αρχή «Η Τουρκία για τους Τούρκους».

1920

Ιούνιος - Οκτώβριος: Προέλαση του Ελληνικού Στρατού, υποχώρηση των Τούρκων στα βάθη της Ανατολίας, διατηρώντας άμικτες τις δυνάμεις τους.

Αύγουστος: Υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών μεταξύ Συμμάχων και Τουρκίας. Η Ελλάδα παίρνει Δυτική και Ανατολική Θράκη, Τένεδο και Ίμβρο και τη διοίκηση για πέντε χρόνια μιας ζώνης γύρω από τη Σμύρνη και την Ανατολική Θράκη. Η τελική τύχη της Μικρασιατικής ζώνης θα αποφασίζοταν, μέσω δημοψηφίσματος, μετά το τέλος της πενταετίας.

Νοέμβριος: Ο Βενιζέλος χάνει τις εκλογές.

Δεκέμβριος: Διενεργείται δημοψηφίσμα για την επιστροφή του εξόριστου βασιλιά Κωνσταντίνου. Δίνεται η αφορμή σε Γάλλους και Ιταλούς να προσεγγίσουν πλέον απροκάλυπτα τον Μουσταφά Κεμάλ.

Νοέμβριος - Ιούλιος 1921: Η ελληνική εκστρατεία συνεχίζεται. Αποφασίζεται η προέλαση προς την Άγκυρα.

1921

Αύγουστος: Διάβαση Σαγγάριου ποταμού. Τουρκική αντεπίθεση και υποχώρηση των ελληνικών δυνάμεων στη γραμμή Αφιόν Καραχισάρ-Κιουτάχεια - Εσκί Σεχίρ, στην οποία θα παραμείνουν για ένα έτος.

1922

Αύγουστος: Τουρκική επίθεση στο Αφιόν Καραχισάρ και κατάρρευση του Ελληνικού στρατού.

5 Σεπτεμβρίου: Τα τελευταία ελληνικά τμήματα στρατού εγκαταλείπουν τη Μ. Ασία.

8 Σεπτεμβρίου: Τουρκική εισβολή στη Σμύρνη. Την επόμενη μέρα θανατώνεται ο Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος.

10 Σεπτεμβρίου: Βρετανία, Γαλλία και Ιταλία καλούν την Τουρκία για σύναψη ανακωχής.

13 Σεπτεμβρίου: Αρχίζει η καταστροφή της Σμύρνης. Φωτιές αρχίζουν από την Αρμενική συνοικία και επεκτείνονται σε ολόκληρη τη Σμύρνη. Εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες τρέχουν αλλόφρονες στο λιμάνι για να εγκαταλείψουν την πόλη τους και να σωθούν.

14 Σεπτεμβρίου: Ήμέρα ολοσχερούς καταστροφής της Σμύρνης.

28 Σεπτεμβρίου- 11 Οκτωβρίου: Υπογράφεται η ανακωχή των Μουδανιών. Ο Ελληνικός στρατός αποχωρεί από την Ανατολική Θράκη. Φεύγουν μαζί του διακόσιες χιλιάδες πρόσφυγες.

1923

24 Ιουλίου: Υπογραφή Συνθήκης Ειρήνης της Λωχάννης μεταξύ της νεοσύστατης Τουρκικής Δημοκρατίας και επτά συμμαχικών κρατών. Η Ανατολική Θράκη, Ίμβρος, Τένεδος και Ιωνία (Σμύρνη και περίχωρα) παραχωρούνται στην Τουρκία. Συμφωνείται η υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας.

Στην Κρήτη εγκαταστάθηκαν περίπου 34.000 πρόσφυγες κυρίως από το βιλαέτι της Σμύρνης και τα παράλια της Μ. Ασίας, με τους καταγεγραμμένους πρόσφυγες από τον Πόντο να είναι ελάχιστοι έως και μηδενικοί. Στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληθυσμών 19.181 Κρήτες μουσουλμάνοι (Τουρκοκρητικοί), θα ακολουθήσουν τον αντίστροφο δρόμο της προσφυγιάς.

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Αντιδημαρχία Εθελοντισμού,
Νεολαίας, Οργάνωσης και
Ολοκληρωμένης Διαχείρισης
Επιπτώσεων Κατάστασης
Έκτακτης Ανάγκης

Deputy Mayor's Office
for Volunteering, Youth &
Integrated Emergency
Management Planning

ΣΥΝΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
REGION OF CRETE

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ
ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΑΚ Γενικά Αρχεία του Κράτους

ΑΝΤΙΔΗΜΑΡΧΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΚΡΗΤΗΣ «Ο ΑΓΙΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ», ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΛΑΤΣΑΤΙΑΝΩΝ ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ, ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΟΥΡΝΙΩΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ «ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ», ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΝΕΑΣ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ, ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΩΝ & ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ «ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ», ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΕΚ ΒΡΥΟΥΛΩΝ, ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΩΝ – ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΚΡΗΤΗΣ, ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΝΤΙΩΝ «ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΛΕΣΧΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ», ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΡΑΚΙΩΤΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΥΝΕΙΣΕΦΕΡΑΝ

ΔΟΜΗΝΙΚΟΣ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ Α'ΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΛΗΣΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ: ΒΑΒΟΥΡΑΚΗ ΜΑΙΡΗ, ΒΟΛΙΤΑΚΗ ΑΡΙΣΤΕΑ, ΓΙΑΝΝΟΥΔΑΚΗ ΡΑΦΑΕΛΑ, ΚΑΡΑΔΕΜΗΡΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, ΚΟΥΡΟΥΜΑΛΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, ΜΑΡΤΙΜΙΑΝΑΚΗ ΕΥΗ, ΝΗΣΙΩΤΗ ΣΤΕΛΛΑ, ΣΙΓΑΝΑΚΗ ΜΑΡΙΑ, ΣΥΓΓΕΛΑΚΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, ΧΑΤΖΗΑΔΑΜ ΧΡΙΣΤΙΝΑ, ΧΑΤΖΗΜΑΝΩΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, ΧΡΙΣΤΑΚΗ ΜΑΡΙΖΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΣΤΕΛΛΑ ΝΗΣΙΩΤΗ, ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΥΓΓΕΛΑΚΗ

Ευχαριστούμε θερμά όλους όσοι συνεισέφεραν προσφέροντας αρχειακό υλικό και τα κειμήλια των οικογενειών τους